

ORİJİNAL ARAŞTIRMA ORIGINAL RESEARCH

DOI: 10.5336/nurses.2023-99869

3-6 Yaş Çocuğu Olan Annelerin Ebeveyn Öz Yeterlik Düzeyleri ile Çocukların Psikososyal Durumları Arasındaki İlişki: Tanımlayıcı Araştırma

The Relationship Between the Parental Self-Efficacy of Mothers with Children Aged 3-6 Years and the Psychosocial Status of the Children: Descriptive Study

¹Tuba ARPACI^a, ²Hatice DÖNMEZ^a

^aKaramanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Karaman, Türkiye

ÖZET Amaç: Ebeveyn öz yeterliği çocuk sağlığının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir değişkendir. Ebeveyn öz yeterliği ve 3-6 yaş grubu çocuklarda psikososyal durum arasındaki ilişkiyi açıklayan kanıtların araştırılmasına ihtiyaç vardır. Bu çalışmada, 3-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterliği ile çocukların psikososyal durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntemler:** Tanımlayıcı ve ilişki arayıcı türdeki araştırma 3-6 yaş grubu çocuğu olan anneler ile yürütülmüştür (n=120). Veriler “tanıtıcı özellikler formu”, “Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği [Berkeley Parenting Self-Efficacy Scale-Revised (BPSE-R)]” ve “3-6 Yaş Çocuklar İçin Psikososyal Durum Değerlendirme (PSDD) Ölçeği-Ebeveyn Formu” ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı analizler, Pearson korelasyon testi ve regresyon analizi kullanılmıştır. **Bulgular:** Annelerin çocuklarının yaş ortalamaları 4,58±1,14 ve %55,8'i erkektir. Annelerin çoğu yüksek öğretim mezunudur (%80,8). Annelerin BPSE-R toplam puanı ve çocuğa kazandırabilecekler alt boyutu puanı ile 3-6 yaş çocuklar için PSDD ölçeği puanı arasında negatif yönde zayıf anlamlı ilişki bulunmuştur (p<0,05). Annelerin ebeveyn öz yeterliğinin 3-6 yaş çocukların psikososyal durumlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir (p<0,05). **Sonuç:** Ebeveyn öz yeterliğinin 3-6 yaş çocukların psikososyal gelişimi ve sağlığı üzerinde etkili olabileceği sonucuna varılmıştır. Planlanacak sağlık eğitimi ve danışmanlığı programlarında annelerin ebeveynlik becerileri, 3-6 yaş grubu çocukların gelişimsel gereksinimleri ve psikososyal sağlığı konularına yer verilmesi yararlı olacaktır.

ABSTRACT Objective: Parental self-efficacy is an important variable in protecting and improving child health. There is a need to investigate evidence explaining the relationship between parental self-efficacy and psychosocial status in children aged 3-6. This study aimed to determine the relationship between the parental self-efficacy of mothers with children aged 3-6 and the psychosocial status of their children. **Material and Methods:** This descriptive and correlational study was conducted with mothers with children aged 3-6 (n=120). Data were collected with the “descriptive characteristics form”, “Berkeley Parenting Self-efficacy Scale-Revised (BPSE-R)” and “Psychosocial Status Assessment Scale for Children Aged 3-6 Years-Parent-Form”. Descriptive analyses, Pearson correlation test, and regression analysis were used to evaluate the data. **Results:** The average age of the children was 4.58±1.14 and 55.8% were male. Most of the mothers were higher education graduates (80.8%). A weak negative correlation was found between the mothers' total score of the BPSE-R, the child Outcomes subscale score, and the psychosocial status scale for 3-6 year-old child score (p<0.05). It was determined that mothers' parental self-efficacy predicted the psychosocial status of 3-6-year-old children (p<0.05). **Conclusion:** It was concluded that parental self-efficacy may have an impact on the psychosocial development and health of 3-6-year-old children. It would be beneficial to include the parenting skills of mothers and the developmental needs of children aged 3-6 in planned health education and counseling programs.

Anahtar Kelimeler: Çocuk; ebeveynlik; öz yeterlik; psikososyal işlevsellik; sağlık

Keywords: Child; parenting; self-efficacy; psychosocial functioning; health

Correspondence: Tuba ARPACI

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği AD, Karaman, Türkiye

E-mail: tubaarpaci25@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 13 Oct 2023

Received in revised form: 14 Feb 2024

Accepted: 21 Mar 2024

Available online: 16 Apr 2024

2146-8893 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Ebeveyn öz yeterliği Bandura'nın sosyal bilişsel teorisine dayanmakta ve bireyin ebeveyn rolündeki yeterliliğine ilişkin bilişsel değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır.¹ Başka bir ifadeyle, ebeveyn öz yeterliği, bir ebeveynin, çocuklarının sağlığını ve gelişimini etkilemek için ebeveynlik davranışlarını veya görevlerini başarıyla yerine getirebileceğine olan inancıdır.^{1,2} Ebeveyn öz yeterliği ile ebeveynin psikososyal iyilik hâli, ebeveynlik memnuniyeti ve algılanan sosyal destek faktörleri arasında ilişki olabilmektedir.³ Ebeveyn öz yeterliğinin ebeveynlik uygulamaları, evde çocukla aktiviteler ve çocuğun mizacı gibi değişkenler arası ilişkide aracı rolü vardır.⁴

Ebeveynin öz yeterlik algısının yetkin ve kaliteli ebeveynlik sunabilmesinde önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir. Yüksek ebeveyn öz yeterlik düzeyi ebeveyn ve çocuk etkileşimi açısından olumlu sonuçlarla büyük ölçüde bağlantılıdır.⁵ Ebeveyn öz yeterliğinin ebeveynliğe ilişkin olumlu tutumlar ve olumlu ebeveyn-çocuk etkileşimi ile pozitif ilişkili olduğu bildirilmiştir.⁶ Aynı zamanda daha teşvik edici ebeveynlik uygulamalarıyla da ilişkili bulunmuştur.⁷ Meunier ve ark., 3-6 yaş çocukların ebeveynleriyle yürüttükleri çalışmada ebeveyn öz yeterliğinin çocuk davranışı ile daha sonraki ebeveyn davranışı arasında aracı rolü olduğunu belirlemiştir.⁸

Gelişimsel olarak 3-6 yaş dönemi, çocukların hareket yeteneklerini, dil becerilerini, meraklarını ve hedef oluşturma yeteneklerini geliştirdikleri bir dönemdir.^{9,10} Çocuk sosyal ortamlara girmeye başlar, kendisinin ve aile üyelerinin rollerini daha açık bir şekilde kavrar. Girişim duygusu ön plandadır, çevresindeki bireylerle yakın ilişkiler kurar ve ihtiyaçlarını karşılarken daha aktif ve girişkendir.¹¹ Bu dönemde çocuk kendi cinsiyetinin farkına varır. Değişik rolleri tanıyan ve özdeşim yapan çocuk, oyunlarında ve gerçek yaşamda özendiği rolleri taklit eder ve onların yerine geçmeye çalışır.¹² İdeal bir ebeveynlik etkileşimi ile çocukların bu girişimciliğinin desteklenmesi ve bunun için ortam hazırlanması önemlidir. Bu dönemde çocuklarda açık ve net kavramlar tam olarak oluşmamıştır ve tek boyutlu düşünme hâkimdir. Bununla birlikte benmerkezci düşünme söz konusudur, bilişsel olarak olayları başkalarının bakış açısına göre değerlendiremezler.^{11,13} Çocukların gelişimsel özel-

liklerinin farkında olmak ve teşvik edici yaklaşımda bulunmak önemlidir. Çocuklara uygun yaklaşımda bulunulmadığında psikososyal sorunlar görülebilmektedir.^{8,11}

Yüksek ebeveyn öz yeterliğinin olumlu ebeveynlik davranışları üzerinde etkili olduğu ve çocuğun psikososyal uyumunda önemli rolü olduğu vurgulanmaktadır.¹⁴ Heerman ve ark.nın çalışmasında, ebeveynlerin öz yeterliği ile çocukların sağlık davranışları arasındaki ilişki incelenmiş ve yüksek ebeveyn öz yeterliğinin çocuklarda daha iyi uyku süresi ve daha az TV karşısında yemek yeme ile ilişkili olduğu saptanmıştır.¹⁵ Kotilin çalışmasında yüksek ebeveynlik öz yeterliğine sahip ailelerin çocuklarının daha yüksek sosyal-duygusal uyum düzeyine sahip oldukları bulunmuştur.¹⁶ Okul çağı çocukların ebeveynleriyle yürütülen başka bir çalışmada, öz yeterliği daha güçlü olan ebeveynlerin çocuklarının daha prososyal olduğu bulunmuştur.¹⁷ Ebeveyn öz yeterliğinin çocuklardaki olumsuz duygudurum varlığı ile negatif ilişkili olduğu bildirilmiştir.¹⁸ Seçer ve ark., ebeveyn öz yeterliğinin okul öncesi çocukların saldırganlık, dışlanma, korkulu-kaygı, hiperaktivite ve akran mağduriyeti düzeyleri üzerinde yordayıcı bir etkisi olduğunu bildirmişlerdir.¹⁹

Bu çalışmada, annelerin ebeveynliğe özgü stratejiler ve çocuğa beceri kazandırma alanlarında ebeveyn öz yeterlik düzeyi ile 3-6 yaş çocuklarının psikososyal durumlarının belirlenmesi ve bu iki değişken arasında ilişki olup olmadığı belirlenecektir. Çalışmanın ülkemizde belirli bir örneklemde 3-6 yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterliği ile çocukların psikososyal sağlığı arasında ilişkiyi yansıtması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışma 3-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterliği ile çocukların psikososyal durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yürütülmüştür.

Araştırma soruları aşağıda verilmiştir;

1. 3-6 yaş çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterlik düzeyleri nedir?

2. 3-6 yaş çocukların psikososyal durumları nasıldır?

3. Annelerin ebeveyn öz yeterliği ile çocukların psikososyal durumları arasındaki ilişki nasıldır?

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Çalışma 3-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterliği ile çocukların psikososyal durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı ve ilişki arayıcı türde planlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Çalışmada kartopu örnekleme yöntemi kullanmış olup 3-6 yaş grubu çocuğu olan anneler araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmada ulaşılması beklenen örneklem sayısının hesaplanmasında G*Power 3.1.9.7 programında güç analizi kullanılmıştır. Korelasyon analizi dikkate alınarak yapılan post hoc analizde 0,5 etki büyüklüğünde 0,05 hata ile 120 örnekleme çalışmanın gücü %99 olarak saptanmıştır. Örnekleme dâhil edilme kriterleri şu şekildedir;

- a) Annelerin 3-6 yaş grubunda çocuğunun olması,
 - b) Annelerin Türkçe konuşabilmesi ve anlayabilmesi,
 - c) Annelerin araştırmaya katılmayı kabul etmesi.
- Dışlama kriterleri ise şu şekildedir;
- a) Türkçe bilmeyen anneler,
 - b) Mental ve/veya fiziksel engele sahip çocuğu olan anneler.

Veri toplama sürecinde toplamda 141 katılımcıya ulaşılmış olup, verileri eksik olan 21 katılımcı araştırmadan çıkarılmıştır. Araştırma 120 katılımcı ile tamamlanmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Verilerin toplanmasında çocuklar ve ebeveynlerine yönelik tanıtıcı özellikler formu, Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği [Berkeley Parenting Self-Efficacy Scale-Revised (BPSE-R)] ve 3-6 Yaş Çocuklar İçin Psikososyal Durum Değerlendirme (PSDD) Ölçeği-Ebeveyn Formu kullanılmıştır.

Tanıtıcı özellikler formu: Çocuk ve ebeveynlerin sosyodemografik özelliklerine (yaş, cinsiyet, eğitim

durumu vb.) yönelik 9 sorudan oluşmaktadır.

BPSE-R: Suzuki ve ark. geliştirilen ölçeğin Türkçeye uyarlaması Yıldız ve ark. tarafından okul öncesi çocukların anneleriyle yapılmıştır.^{20,21} Ölçek 6'lı Likert tipinde olup 18 maddeden oluşmaktadır. Her bir madde; "1=hiç güvenmiyorum", "2=biraz güveniyorum", "3=oldukça güveniyorum", "4=güveniyorum", "5=çok güveniyorum" ve "6=tamamen güveniyorum" seçeneklerinden biri ile puanlanabilmektedir. Ölçeğin kesme puanı bulunmamaktadır, ölçekten alınan puan arttıkça ebeveyn öz yeterlik düzeyi artmaktadır. Ölçeğin "ebeveynliğe özgü stratejiler" ve "çocuğa kazandırılabilirler" olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı toplam puan için 0,91, ebeveynliğe özgü stratejiler alt boyutu için 0,83, çocuğa kazandırılabilirler alt boyutu için 0,87 olarak bulunmuştur.²¹ Bu çalışmada ölçek toplam puan Cronbach alfa katsayısı 0,91'dir. Alt boyutlara ilişkin Cronbach alfa katsayıları sırasıyla 0,79 ve 0,90 bulunmuştur.

3-6 Yaş Çocuklar İçin PSDD Ölçeği-Ebeveyn Formu: Bu ölçek, ebeveyn bildirimine dayanarak 3-6 yaş çocukların psikososyal durumlarının belirlenebilmesi için Şan ve Altay, tarafından geliştirilmiştir.²² Altı faktör yapısına sahip ölçek 5'li Likert tiptedir ve çocuklarda psikososyal sorunları değerlendiren 31 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan bazı maddeler şu şekildedir; "*Çocuğumun öfke nöbetleri olur*", "*Çocuğum kendini ifade etmekte zorlanır*", "*Çocuğum gece uyumayı reddeder*". Her madde için verilen puan esas alınarak ölçekten en az "0" en fazla "124" puan elde edilebilmektedir. Ölçek toplam puanının düşük olması çocukta psikososyal sorunlar yönünden risk olmadığını, yüksek olması psikososyal sorunlar yönünden risk olduğunu göstermektedir.²² Ölçek puanlaması yapılırken ters çevrilerek puanlama yapılacak madde bulunmamaktadır. Ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,83 olarak bildirilmiştir.²² Bu çalışmada, ölçeğin Cronbach alfa değeri 0,84 bulunmuştur.

VERİLERİN TOPLANMASI

Katılımcı annelere kartopu yöntemi ile WhatsApp uygulaması üzerinden ulaşılmıştır. Katılımcılar "Google Forms" aracılığıyla "gönüllü katılım formu" ile

bilgilendirildikten ve onamları alındıktan sonra ebeveynler ve çocuğa yönelik tanıtıcı özellikler formu, BPSE-R ve 3-6 Yaş Çocuklar İçin PSDD Ölçeği-Ebeveyn Formunu doldurmaları istenmiştir. Veri toplama araçlarının uygulanması yaklaşık 20 dk sürmüştür.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma verilerinin analizi için SPSS 25.0 (IBM SPSS Corp., Armonk, NY, ABD) paket programı kullanılmıştır. Verilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler (yüzde, ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler) ve ilişki arayıcı analizler yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı analitik yöntemlerden Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. Ebeveynlerin BPSE-R toplam ve alt boyut puanları ile 3-6 yaş çocuklar için PSDD Ölçeği puanlarının normal dağılıma sahip olması nedeniyle aralarındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır. Annelerin öz yeterlik düzeylerinin çocukların psikososyal durumları üzerindeki bağımsız etkisi lineer regresyon modeliyle incelenmiştir. Ölçeklerin güvenilirliği için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. İstatistiksel anlamlılık değeri $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırmanın yürütülebilmesi için Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulundan (tarih: 31 Temmuz 2023; no: 12-2023/187) onay alınmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerin Türkçe geçerliliğini yapan yazarlardan ölçek kullanım izinleri alınmıştır. Katılımcılar “Google Forms” aracılığıyla gönüllü olur formu ile bilgilendirildikten ve onamları alındıktan sonra araştırmaya dâhil edilmiştir. Katılımcılara araştırmadan elde edilen verilerin sadece bilimsel amaçlı kullanılacağı ve istedikleri zaman araştırmadan ayrılma hakları olduğu bilgisi verilmiştir. Araştırmanın planlanması ve yazımında bilimsel yayın etiği ve Helsinki Deklarasyonu prensipleri dikkate alınmıştır.

BULGULAR

Çalışma 3-6 yaş grubu çocuğu olan 120 anne ile yürütülmüştür. Çocukların yaş ortalaması $4,58 \pm 1,14$ ve

%55,8’i erkektir. Çocukların %63,3’ü okul öncesi eğitim almaktadır. Annelerin %80,8’i yüksek öğrenime sahiptir ve %65,8’i çalışmaktadır. Katılımcıların %82,5’inin bir veya iki çocuğu bulunmaktadır. Çalışmada katılımcıların %89,2’sinin çekirdek aile tipine sahip olduğu ve %59,2’sinin ailesinin gelirinin gidere eşit olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Annelerin BPSE-R toplam puan ortalaması $74,90 \pm 13,76$, BPSE-R ebeveynliğe özgü strateji alt boyutu puan ortalaması $27,28 \pm 5,68$ ve BPSE-R çocuğa kazandırılabilirler alt boyutu puan ortalaması $47,62 \pm 9,34$ olarak bulunmuştur. Annelerin 3-6 yaş çocuklar için PSDD ölçeği toplam puan ortalaması $25,00 \pm 11,37$ olarak bulunmuştur (Tablo 2).

BPSE-R toplam puan ortalaması ile 3-6 yaş çocuklar için PSDD ölçeği puan ortalaması arasında negatif yönde zayıf anlamlı ilişki ($r = -0,254$; $p = 0,005$)

TABLO 1: Çocuk ve ebeveynlerin demografik özellikleri (n=120).

Özellikler	n (%)	
Yaş (X $\pm$ SS, yıl)	4,58 $\pm$ 1,14	
Ailenin çocuk sayısı		
Bir çocuk	36	30,0
İki çocuk	63	52,5
Üç ve üzeri	21	17,5
Cinsiyet		
Erkek	67	55,8
Kız	53	44,2
Çocuğun okul öncesi eğitim alma durumu		
Eğitim alıyor	76	63,3
Eğitim almıyor	44	36,7
Anne eğitim durumu		
İlköğretim	3	2,5
Ortaöğretim	20	16,7
Yükseköğrenim	97	80,8
Anne çalışma durumu		
Çalışıyor	79	65,8
Çalışmıyor	41	34,2
Aile türü		
Çekirdek aile	107	89,2
Geniş aile	11	9,2
Parçalanmış aile	2	1,7
Ailenin gelir durumu		
Gelir giderden az	17	14,2
Gelir gidere eşit	71	59,2
Gelir giderden fazla	32	26,7

SS: Standart sapma.

TABLO 2: Annelerin BPSE-R toplam ve alt boyutları ile PSDD 3-6 yaş ölçeği puan ortalamaları (n=120).

Ölçekler	X±SS	Minimum-maksimum	Cronbach alfa
BPSE-R toplam puan	74,90±13,76	41-105	0,91
Ebeveynliğe özgü strateji AB	27,28±5,68	14-42	0,79
Çocuğa kazandırılabilirler AB	47,62±9,34	25-66	0,90
PSDD 3-6 yaş ölçeği	25,00±11,37	3-59	0,84

BPSE-R: Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği; PSDD: 3-6 Yaş Çocuklar için Psikososyal Durum Değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn Formu; SS: Standart sapma; AB: Alt boyut.

ve BPSE-R çocuğa kazandırılabilirler alt boyutu puan ortalaması ile 3-6 yaş çocuklar için PSDD ölçeği puan ortalaması arasında negatif yönde zayıf anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır ($r=-0,274$; $p=0,002$). Ebeveynlerin öz yeterlik düzeyi arttıkça çocukların psikososyal sorunlar açısından taşıdıkları risk azalmaktadır. Üç-altı yaş çocuklar için PSDD ölçeği puan ortalaması ile BPSE-R ebeveynliğe özgü strateji alt boyutu puan ortalaması arasında ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 3). Regresyon analizi sonuçlarına göre annelerin ebeveyn öz yeterliğinin 3-6 yaş çocukların psikososyal durumlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Annelerin BPSE-R toplam ($\beta=-0,254$; $p<0,05$) ve BPSE-R çocuğa kazandırılabilirler alt boyutu puanlarının ($\beta=-0,274$; $p<0,05$) 3-6 yaş çocuk-

lar için PSDD ölçeği puanlarını negatif yönde anlamlı düzeyde açıkladığı saptanmıştır (Tablo 4).

TARTIŞMA

Bu araştırmada, 3-6 yaş arası çocuğa sahip annelerin öz yeterlik düzeyleri ve çocukların psikososyal durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Ebeveyn öz yeterliği çocuk sağlığının korunması ve geliştirilmesinde önemli bir değişkendir.²³ Ebeveyn öz yeterliği ebeveynlik uygulamaları, ebeveyn ve çocuk ilişkisi, ebeveyn ruh sağlığı ve çocuk gelişimi de dâhil olmak üzere bazı ebeveyn ve çocuk sonuçlarıyla ilişkilendirilmiştir.²⁴

Çocuklarda psikososyal davranışların ebeveyn öz yeterliği ile ilgili olduğu ve öz yeterlikleri yüksek ebeveynlerin olumlu davranış gelişimine katkı sağladığı bildirilmektedir.^{25,26} Özellikle erken çocukluk döneminde çocuğun ebeveynler ile olan iletişimi çocuğun erişkinlik dönemindeki psikososyal yapısını etkilemektedir. Bu çalışmada, annelerin ebeveyn öz yeterliğinin 3-6 yaş çocukların psikososyal durumlarını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Ebeveyn öz yeterlik toplam puanları ve çocuğa kazandırılabilirler alt boyut puanları ile çocuk psikososyal durum ölçek puanları arasındaki ilişki ko-

TABLO 3: BPSE-R ve alt boyutları ile PSDD 3-6 yaş ölçeği puan ortalamalarının korelasyonu (n=120).

	PSDD 3-6 Yaş Ölçeği Toplam Puan
BPSE-R toplam puan	$r=-0,254$; $p=0,005$
Ebeveynliğe özgü strateji AB	$r=-0,165$; $p=0,071$
Çocuğa kazandırılabilirler AB	$r=-0,274$; $p=0,002$

BPSE-R: Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği; PSDD: 3-6 Yaş Çocuklar için Psikososyal Durum Değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn Formu; AB: Alt boyut.

TABLO 4: BPSE-R ve alt boyutları ve PSDD 3-6 yaş ölçeği puan ortalamalarının regresyonu (n=120).

Bağımsız değişkenler	Standartlaştırılmamış katsayılar		Standartlaştırılmış katsayılar		Önemlilik	R ²
	B	SH	Beta	t değeri		
BPSE-R	-0,210	0,074	-0,254	-2,856	0,005	0,065
Çocuğa Kazandırılabilirler AB	-0,333	0,108	-0,274	-3,094	0,002	0,075

Bağımlı değişken: 3-6 yaş çocuk için PSDD ölçeği toplam puanı; BPSE-R: Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği; PSDD: 3-6 Yaş Çocuklar için Psikososyal Durum Değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn Formu; SH: Standart hata; AB: Alt boyut.

relasyon analizi ile değerlendirilmiş olup, negatif yönde zayıf ilişki bulunmuştur. Ebeveynlerin öz yeterlik toplam ve öz yeterlik ölçeği çocuğa kazandırabilecekler alt boyut puanları arttıkça çocukların psikososyal sorunlar yönünden riskleri azalmaktadır. Bununla birlikte yapılan regresyon analizine göre ebeveyn öz yeterliğinin çocukların psikososyal durumları üzerinde anlamlı etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Heerman ve ark.nın 3-5 yaş arası çocukların ebeveynleri ile yaptıkları çalışmada, yüksek ebeveyn öz yeterliğinin çocuklarda uzun uyku süresi ve daha az televizyon karşında yemek yeme davranışı ile ilişkili olduğu bildirilmektedir.¹⁵ Çocuk sağlığının geliştirilmesi için ebeveynlerde hem bilişsel (ebeveyn öz-yeterliliği) hem de duygusal (ebeveyn depresyonu) bileşenlerin desteklenmesine dikkat çekilmektedir.¹⁵ Fang ve ark.nın yürüttüğü çalışmada ise 0-7 yaş gurubu çocuklarda çocukluk çağında düşük problemlili davranışlar yüksek ebeveyn öz yeterliği ile ilişkili bulunmuştur.²³ Trecca ve ark.nın çalışmasında ise yüksek ebeveyn öz yeterliği daha olumlu sosyal davranış ve daha az hiperaktivite, davranış sorunları ve duygusal sorunlarla ilişkili bulunmuştur.²⁷ Yüksek ebeveyn öz yeterliği olumlu ebeveyn davranışları ile ilişkilidir ve çocuk sağlığı koruyan aracı bir değişkendir.²⁸ Ebeveynlerde düşük öz yeterlik çocuklarda sosyo-duygusal gelişimlerinde zorlanmalara neden olabilmektedir.²⁹ Çalışma sonuçları ve literatür çocuklarda psikososyal sağlığın geliştirilmesinde ebeveyn öz yeterliğinin önemine dikkat çekmektedir. Bulgular doğrultusunda yüksek ebeveyn öz yeterliğinin çocukların gelişim sürecinde psikososyal sağlığın korunması ve geliştirilmesi açısından önemli rol oynadığı söylenebilir. Ebeveynlerin çocukların günlük yaşam becerileri ve sosyal etkileşim becerilerini desteklemeye yönelik yeterliklerinin çocukların sağlıklı psikososyal gelişimlerini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında ebeveyn öz yeterlik düzeyinin belirlenmesi ve güçlendirilmesine yönelik hemşirelik girişimlerinin planlanması yararlı olacaktır.

Ebeveyn öz yeterliğine yönelik uygulanan programların, çocuk ve ebeveynler ile ilişkili parametreler üzerine olumlu etkileri olduğu bildirilmektedir.²⁵ Viola ve ark.nın yapmış olduğu çalışmada, duygu ve davranış sorunu yaşayan okul çağı çocukların ebe-

veynlerinde ebeveyn öz yeterliğini geliştirmeye yönelik uygulanan eğitim girişiminin çocuklarda akademik başarıyı ve ebeveynlerde ise ebeveynlik davranışlarını olumlu etkilediği bildirilmiştir.³⁰ Ruiz-Zaldibar ve ark.nın çalışmasında, Bandura'nın olumlu ebeveynlik öz yeterliği teorisine temellendirilmiş ebeveynlik programında ebeveynlerin ebeveynlik konusundaki deneyimlerini ifade etmesi ve çocuklar için sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik etmek için beceriler geliştirilmesine yönelik hemşirelik girişimlerine yer verilmiştir.²⁸ Çocuk gelişimi, sağlıklı yaşam alışkanlıkları (diyet, egzersiz ve ekran izleme) ve aile oyunları ile ilgili interaktif etkinliklere yer verilen programın ebeveyn öz yeterliğini pozitif yönde etkilediği belirlenmiştir.²⁸ Çocukların sağlıklı gelişimini desteklenmesi ve ebeveynlerin yeterli bir ebeveynlik deneyimi yaşayabilmeleri için benzer girişimlerin etkinliğinin değerlendirilmesi ve hemşirelik bakımına entegre edilmesi önerilebilir.

ARAŞTIRMANIN GÜÇLÜ VE SINIRLI YANLARI

Bu çalışma, 3-6 yaş gurubu sağlıklı çocuklarda psikososyal durum üzerine ebeveyn öz yeterliğinin etkisine ilişkin veriler ortaya koyması araştırmanın güçlü yanını oluşturmaktadır. Bununla birlikte hemşirelik bakımında sağlıklı çocuğun gelişiminde ebeveyn öz yeterliğinin önemine dikkati çekiyor olması araştırmanın ikinci güçlü yanını oluşturmaktadır. Araştırmada kartopu yöntemi kullanılmış olup, amaçlı örneklem seçimi yapılmamıştır. Araştırmanın kartopu yöntemi ile yapılmış olması benzer sosyodemografik özellikte kişilere araştırma formlarının ulaşmasını sağlamış olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle örneklemdeki ebeveynlerin eğitim düzeyinin yüksek olması örneklem temsili açısından araştırmanın sınırlı yönünü oluşturmaktadır.

SONUÇ

Çalışma bulguları 3-6 yaş çocuğu olan ebeveyn öz yeterliği ile çocukların psikososyal durumları arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Ebeveyn öz yeterliği arttıkça çocuklarda psikososyal sorun gelişme riski azalmaktadır. Ebeveyn öz yeterliğinin çocukların psikososyal durumları üzerinde etkisi vardır. Ebeveyn öz yeterliği ve okul öncesi çocuklarda psikososyal sağlık arasındaki ilişkiyi açıklayan ka-

nıtların araştırılmasına ihtiyaç vardır. Pediatri hemşiresi ve diğer sağlık profesyonellerinin çocukların psikososyal sağlığı ve ebeveynlerin ebeveynliğe hazır oluşlarını standart ölçümlerle değerlendirmesi önemlidir. Özellikle çocuk sağlığı hemşireliği alanında çalışan hemşirelerin bu noktada sorumlulukları bulunmaktadır. Pediatri hemşirelerinin ebeveynlere uygun ebeveynlik becerilerinin kazandırılması ve ebeveyn öz yeterliğinin artırılmasına yönelik girişimler planlaması ve sağlık sistemine entegre edilmesi için girişimlerde bulunması önerilebilir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğru-
dan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet,
gerek ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi
bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma

ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya
manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin
çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite
üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi
bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları
yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Tuba Arpacı; **Tasarım:** Tuba Arpacı, Hatice Dön-
mez; **Denetleme/Danışmanlık:** Tuba Arpacı, Hatice Dönmez;
Veri Toplama ve/veya İşleme: Tuba Arpacı, Hatice Dönmez; **Ana-
liz ve/veya Yorum:** Tuba Arpacı; **Kaynak Taraması:** Tuba Arpacı,
Hatice Dönmez; **Makalenin Yazımı:** Tuba Arpacı, Hatice Dön-
mez; **Eleştirel İnceleme:** Tuba Arpacı, Hatice Dönmez; **Kaynak-
lar ve Fon Sağlama:** Tuba Arpacı, Hatice Dönmez.

KAYNAKLAR

- Bandura A. Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychol Rev.* 1977;84(2):191-215. PMID: 847061.
- Seetharaman M, Benjamin A, McGrath J, Vance AJ. A review of parenting self-efficacy instruments for parents of infants and toddlers. *Int J Nurs Stud.* 2022;120:104000. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666142X22000212>
- Fang Y, Boelens M, Windhorst DA, Raat H, van Grieken A. Factors associated with parenting self-efficacy: A systematic review. *J Adv Nurs.* 2021;77(6):2641-61. PMID: 33590585; PMCID: PMC8248335.
- Giallo R, Treyvaud K, Cooklin A, Wade C. Mothers' and fathers' involvement in home activities with their children: Psychosocial factors and the role of parental self-efficacy. *Early Child Dev Care.* 2013;183(3-4):343-59. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03004430.2012.711587>
- Albanese AM, Russo GR, Geller PA. The role of parental self-efficacy in parent and child well-being: A systematic review of associated outcomes. *Child Care Health Dev.* 2019;45(3):333-63. PMID: 30870584.
- Howard KS. What about dad? Adjusting to parenting and facilitating children's development [PhD thesis]. Indiana, USA: University of Notre Dame; 2006. [Cited: June 20, 2023]. Available from: <https://curate.nd.edu/show/9306sx63g0h>
- Glatz T, Buchanan CM. Over-time associations among parental self-efficacy, promotive parenting practices, and adolescents' externalizing behaviors. *J Fam Psychol.* 2015;29(3):427-37. PMID: 25844491.
- Meunier JC, Roskam I, Browne DT. Relations between parenting and child behavior: Exploring the child's personality and parental self-efficacy as third variables. *Int J Behav Dev.* 2011;35(3):246-59. <https://doi.org/10.1177/0165025410382950>
- Berk LE, ed. Erdoğan NI, çeviri editörü. *Bebekler ve Çocuklar: Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa.* 7. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2013. p.437-42.
- Berk LE, ed. Erdoğan NI, çeviri editörü. *Bebekler ve Çocuklar: Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa.* 7. Baskı. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık; 2013. p.482-845.
- Törüner E, Büyükgönç L. Çocuk büyüme ve gelişme. *Çocuk Sağlığı Temel Hemşirelik Yaklaşımları.* 3. Baskı. Ankara: Nobel Tıp Kitapevleri; 2023. p.31-58.
- Batra S. The psychosocial development of children: Implications for education and society - Erik Erikson in context. *Contemp Educ Dialogue.* 2020;13(1):249-78. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0973184913485014>
- Hockenberry MJ, Wilson D. Family-centered care of the toddler and preschooler. In: Wilson D, Baker AL. *Wong's Nursing Care of Infants and Children.* 10th ed. Canada: Elsevier Mosby; 2015. p.488-95.
- Jones TL, Prinz RJ. Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: a review. *Clin Psychol Rev.* 2005;25(3):341-63. PMID: 15792853.
- Heerman WJ, Taylor JL, Wallston KA, Barkin SL. Parenting self-efficacy, parent depression, and healthy childhood behaviors in a low-income minority population: a cross-sectional analysis. *Matern Child Health J.* 2017;21(5):1156-65. PMID: 28092060; PMCID: PMC5392125.
- Kotil Ç. Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi [Doktora tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü; 2010. [Erişim tarihi: 11 Haziran 2023]. Erişim linki: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=cRz-2t8Wu4qBAywmYIRNBg&no=f07fmNazWizVknD4ZmbYAA>
- Junttila N, Vauras M. Latent profiles of parental self-efficacy and children's multisource-evaluated social competence. *Br J Educ Psychol.* 2014;84(Pt 3):397-414. PMID: 24947455.
- Oro V, Doane L, Lemer-chalfant, K. Relations among parental self-efficacy, emotional availability, and children's negative emotionality: A genetically-informed, longitudinal twin study. *Behavior Genetics.* 2017;47(6):715. <https://programme.exordo.com/bga17/delegates/presentation/237>

19. Seçer Z, Gülay Ogelman H, Önder A, Berengi S. Analysing mothers' self-efficacy perception towards parenting in relation to peer relationships of 5-6 year-old preschool children. *Educational Sciences: Theory & Practice*. 2012;12(3):2001-8. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcgclcfndmkaj/https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1000906.pdf
20. Suzuki S, Holloway SD, Yamamoto Y, Mindnich JD. Parenting self-efficacy and social support in Japan and the United States. *J Fam Issues*. 2009;30(11):1505-26. https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0192513X09336830
21. Yıldız TG, Sahin F, Haktanir G, Holloway S. Turkish adaptation of the Berkeley Parenting Self-efficacy Scale Revised (BPSE-R). *Journal of Education and Future*. 2021;19(1):13-23. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcgclcfndmkaj/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1233542
22. Şan EG, Altay N. Psychosocial status assessment scale for children aged 3-6 years-parent-form development: Validity and reliability study. *J Psychiatric Nurs*. 2021;12(2):132-9. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcjpcgclcfndmkaj/https://jag.journalagent.com/phd/pdfs/PHD-70037-RESEARCH_ARTICLE-GUNES_SAN%5BA%5D.pdf
23. Fang Y, van Grieken A, Fierloos IN, Windhorst DA, Jonkman H, Hosman CMH, et al. Parental, child and socio-contextual factors associated with parenting self-efficacy among parents of children aged 0-7 years old: the CIKEO study. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*. 2022;57(3):623-32. PMID: 34417858; PMCID: PMC8934325.
24. Kwok Sylvia YCL, Ben KK Li. A mediation model of father involvement with preschool children in Hong Kong. *Soc Indic Res*. 2015;122(3):905-23. https://psycnet.apa.org/record/2014-30950-001
25. Bloomfield L, Kendall S. Parenting self-efficacy, parenting stress and child behaviour before and after a parenting programme. *Prim Health Care Res Dev*. 2012;13(4):364-72. PMID: 22464178.
26. Cavkaytar A, Aksoy V, Ardiç A. Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlilik çalışmasının güncellenmesi [The updating for study of Parental Self Efficacy Scale Validity and Reliability]. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*. 2014;4(1):69-76. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ajesi/issue/1530/18761
27. Trecca F, Bleses D, Højen A, Laursen B. Direct and indirect effects from parenting self-efficacy and parenting practices to social-emotional adjustment in 3- to 5-year-old children. *Acta Psychol (Amst)*. 2022;229:103673. PMID: 35907269.
28. Ruiz-Zaldibar C, Serrano-Monzó I, Lopez-Dicastillo O, Pumar-Méndez MJ, Iriarte A, Bermejo-Martins E, et al. Parental self-efficacy to promote children's healthy lifestyles: a pilot and feasibility study. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(9):4794. PMID: 33946225; PMCID: PMC8125552.
29. Léniz-Maturana L, Vilaseca R, Leiva D. Maternal self-efficacy and emotional well-being in Chilean adolescent mothers: the relationship with their children's social-emotional development. *PeerJ*. 2022;10:e13162. PMID: 35433128; PMCID: PMC9012175.
30. Viola SB, Coleman SL, Glennon S, Pastorek ME. Use of parent education to improve self-efficacy in parents of students with emotional and behavioral disorders. *Eval Program Plann*. 2020;82:101830. PMID: 32585315.